

УДК 339.924

Сазонець І. Л., д.е.н., професор, Сіпайло Н. А., аспірант
(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

У статті висвітленні питання важливості діяльності неурядових організації в налагодженні та регулюванні міжнародних економічних відносин. Запропоновано класифікацію неурядових організації в системі регулювання міжнародних економічних відносин. Досліджено основні завдання та тенденції розвитку неурядових організації в Україні.

Ключові слова: міжнародні організації, неурядові організації, міжнародні економічні відносини.

Постановка проблеми. В умовах суспільних трансформацій результативність розв'язання соціально-економічних і політичних проблем значною мірою залежить від ефективності взаємодії між бізнесом, державними і громадськими структурами. Водночас підтримка розвитку демократичних економічних відносин в Україні є однією з ключових цілей світової спільноти. Така підтримка здійснюється різними способами, у тому числі й за участі неурядових організації, що відкриває можливості скористатися знаннями і досвідом розвинених держав у процесі зміцнення цінностей демократії та становлення ринкової економіки. Значущість цієї проблематики істотно зростає в ситуації світової економічної кризи, а також неможливістю вирішити без використання досвіду розвинених країн існуючу диспропорційність розвитку економіки України, непослідовність структурних та інституційних реформ, підвищення рентабельності промислового виробництва, слабку інноваційну активність підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема формування і діяльності неурядових організації була порушена у працях багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів. Серед них варто виділити О. Андреєву, А. Наумова, А. Кутейникова, В. Конишева, Е. Ферріса, У. Бека, П. Циганкова, В. Барановського, В. Фалько, Н. Тюрину. Серед українських науковців дана проблематика знайшла висвітлення у наукових працях П. Бабенка, М. Мальського, М. Мацяха, А. Мокія, Л. Кривачук, О. Корнієвського, О. Кучика, Ю. Козака, І. Лукачук, О. Пархомчук, І. Погорської, М. Чернявської, Я. Буздуган,

У. Ільницької, О. Новакової, Є. Терехова та ін. Значний акцент у наукових працях цих авторів зроблено на історії виникнення неурядових організацій, їхньої правосуб'єктності, а також – процесові їхньої інституціоналізації.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Поза увагою залишається аналіз діяльності неурядових організацій як важливого елементу формування міжнародних економічних відносин.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення ролі та основних завдань неурядових організацій як структурної частини світового економічного простору в системі міжнародних економічних відносин.

Основні результати дослідження. В системі міжнародних економічних відносин Україна прагне бути достойним і активним учасником. З цією метою вона має досягти двох принципово важливих стратегічних цілей: значно прискорити зростання свого економічного потенціалу й вивести національну економіку на рівень передових країн світу; встановлення взаємовигідних і рівноправних економічних відносин зі своїми партнерами в міжнародних стосунках [1, С. 53]. Саме в таких відносинах значну роль відіграють міжнародні неурядові організації, які являють собою організації сприяння розвитку й співробітництва в широкому діапазоні міжнародних відносин: політиці, економіці, культурі, науково-технічній діяльності.

Неурядові організації є різноманітними за принципами діяльності, за джерелами фінансування, за завданнями, які вони перед собою ставлять. Для того, щоб зрозуміти роль неурядових організацій в системі регулювання міжнародних економічних відносин необхідно провести певне впорядкування, що є дуже актуальним для розуміння цього явища. Класифікація є важливим аспектом аналізу діяльності неурядових організацій, оскільки, крім можливості кваліфікованого їх обліку, вона дає змогу створити загальну картину існуючої мережі горизонтальних зв'язків між суб'єктами економічних відносин. Зазначимо, критеріїв класифікації неурядових організацій може бути багато, враховуючи їх багатогранність та різноманітність. Так, деякі дослідники виокремлюють як критерій, наприклад, характер взаємозв'язків суб'єктів економічних відносин або напрями їхньої діяльності. Також критерієм можуть бути цілі організацій, саме різниця в цілях різних організацій дає можливість здійснювати типологію і за видами їхньої діяльності.

З цієї точки зору, можливо згрупувати неурядові організації за чотирма критеріями, виокремлюючи такі їх класи:

- за суб'єктом господарської діяльності: фізичні особи, юридичні особи та інші організації;
- за метою, яку ставить собі неурядова організація: лібералізація зовнішньоекономічної, торговельної, виробничо-інвестиційної або валютно-фінансової діяльності країни з метою налагодження нових міжнародних зв'язків;
- за видом і спрямованістю діяльності: стосовно суб'єкта і об'єктів діяльності – фонди та організації, діяльність яких спрямована на фінансову або консультаційну допомогу іншим суб'єктам господарювання; організації, діяльність яких спрямована на захист власних групових інтересів; організації, діяльність яких спрямована на розв'язання загальносуспільних проблем (реформування освіти або економіки, запровадження певних ініціатив);
- за сферою діяльності: торгівля, промисловість, консалтинг тощо.

Можна погодитися з тими дослідниками, які вважають, що тип діяльності неурядової організації є найістотною характеристикою організації.

Найвідомішими неурядовими організаціями в системі міжнародних економічних відносин є: Міжнародна торговельна палата, Спілка міжнародних ярмарків, Міжнародний кооперативний альянс, Світова конфедерація праці.

Міжнародна торгова палата (англ. International Chamber of Commerce – ICC) – це впливова всесвітня організація (штаб квартира у Парижі), яка користується беззаперечним авторитетом у розробці сучасних правил та стандартів, які визначають ведення транскордонного бізнесу. До структури ICC входять: міжнародний арбітражний суд, комісії та робочі групи, які допомагають у створенні глобальної системи торгівлі. Палата співпрацює з такими впливовими міжнародними організаціями, як: ООН, СОТ, Світовий банк, МВФ, ОЕСР. Міжнародна Торгова Палата представлена у 127 країнах світу та має 93 Національних Комітети. Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine) – перший національний комітет на території країн СНД у 1998 році отримав офіційні повноваження і сьогодні об'єднує національні підприємства та компанії нерезиденти, які представляють великий та середній бізнес. ICC Ukraine – неприбуткова, некомерційна організація і, відповідно до Статуту, зареєстрована як Асоціація підприємств «Український національний комітет Міжнародної торгової палати». ICC Ukraine – це перша Асоціація підприємств в Україні, яка у 2008 році здобула світове визнання та статус “Investor in People” організації, що означає впровадження кращих практик організаційного розвитку та управління [2].

Спілка міжнародних ярмарків була створена в 1925 році і

об'єднує постійні ярмаркові комітети та установи, які формують і організують міжнародні ярмарки. Основними завдання діяльності спілки міжнародних ярмарків є закріплення прав і пільг членів та посилення впливу міжнародних ярмарків на світовий товаро-обмін, охорона інтересів учасників ярмарків, розробка розкладу проведення ярмарків, створення арбітражних комісій, організація реклами [3].

Міжнародний кооперативний альянс – це міжнародна неурядова організація, яка об'єднує національні й регіональні союзи та федерації споживчих, сільськогосподарських, кредитних та інших кооперативів. Заснована 1895 у Лондоні. Головна мета Міжнародного кооперативного альянсу – сприяння розвитку співробітництва між коопераціями різних країн. Керівний орган – Конгрес, що скликається один раз на 4 роки, Центральний комітет – скликається щороку. Поточною роботою керують директор і Секретаріат. До складу адміністрації Міжнародного кооперативного альянсу входять відповідні секретарі з питань сільськогосподарської, кредитної кооперації та банків, країн, що розвиваються, і ООН, освіти, фінансів, інформації, бібліотечної справи, преси та реклами, наукових досліджень, жінок і молоді, представники Міжнародного кооперативного альянсу в органах ООН і перекладачі. Міжнародний кооперативний альянс має допоміжні органи, регіональні бюро для Південно-Східної Азії, регіональне бюро для Східної і Центральної Африки [3].

В 1920 р. засновано Світову конфедерацію праці; спочатку вона була відома як Міжнародна конфедерація християнських профспілок, сучасну назву одержала в 1968 році. Нараховує понад 15 млн членів. Головною метою організація вважає підвищення заробітної плати і покращення умов праці працівників [3].

Офіційною метою діяльності міжнародних неурядових організацій є сприяння розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин, усунення обмежень конкуренції на світовому ринку. Наприклад, міжнародні союзи підприємців деколи передбачають у своїх статутах такі цілі: обмін виробничим досвідом, розробка методів покращення якості товарів, забезпечення спільних інтересів учасників шляхом проведення досліджень, організації консультацій, кооперації та узгоджених дій фірм на міжнародному ринку. На відміну від міжнародних картелів, синдикатів, трестів, учасниками яких є окремі крупні компанії, членами міжнародних підприємницьких об'єднань виступають «асоційовані підприємці» або об'єднання підприємців однієї галузі різних країн, що являють собою нову форму переплетення різних національних груп монополістичного капіталу [4].

Головними завданнями діяльності неурядових організацій в системі регулювання міжнародних економічних відносин, є такі [5]:

- використання переваг економії масштабу завдяки розши-

ренню обсягів ринку, зменшенню трансакційних витрат та використанню інших переваг на основі теорії економії масштабу;

- вирішення завдань торгової політики: регіональні угруповання надають змогу створити більш стабільне і передбачувальне середовище для взаємної торгівлі, зміцнити переговорні позиції країн в рамках багатосторонніх торгових переговорів у СОТ;

- сприяння структурній перебудові економіки завдяки використанню досвіду провідних економічно розвинених країн, що є членами об'єднання;

- підтримка молодих галузей виробництва за рахунок виходу місцевих виробників на більш широкий регіональний ринок;

- створення сприятливого зовнішньополітичного середовища: забезпечення економічної і політичної консолідації та міжнародної воєнної безпеки;

- можливість регулювання соціально-економічних процесів на регіональному рівні: усунення перешкод на шляху взаємного обміну і взаємодії національних економік, забезпечення сприятливих умов господарювання на мікрорівні, стимулювання конкуренції [6].

Згідно з даними Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України станом на 1 серпня 2016 року було зареєстровано 73621 громадську організацію. Проте, лише 0,6% з них мають економічну спрямованість [7]. У той же час, саме неурядові організації, що є частиною громадського сектору суспільства та вступають у партнерські відносини з владою та бізнес-сектором, здатні реалізувати спільні цілі міжнародної інтеграції України у світовий економічний простір. Хоча кількість неурядових організацій з кожним роком в Україні збільшується, але це не означає, що вони можуть повною мірою функціонувати. Це пояснюється бажанням держави тримати під контролем їх діяльність та небажанням з боку владних структур співпрацювати з неурядовими організаціями на національному та місцевому рівнях.

За часткою економічно активного населення, працевлаштованого в неурядових організаціях, Україна – на рівні Румунії та Польщі. За оцінкою фахівців, лише близько 1% економічно активного населення України працює в неурядових організаціях. У Чехії та Угорщині цей показник майже вдвічі більший (1,7% та 2% відповідно), у Німеччині – майже в 7 разів більший (6,8%) [8, С. 10].

Кількісне та якісне зростання неурядових організацій в Україні, як стійка тенденція їх розвитку в останні роки, збільшує їх потенціал стратегічних партнерів влади у виробленні та реалізації державної політики в сфері міжнародних економічних відносин.

Співпраця державних органів влади з неурядовими організаціями в сфері формування та регулювання міжнародних економічних

відносин має ряд переваг, а саме:

1. Більшість неурядових організацій створюються для вирішення тих же проблем, що й державні та муніципальні органи, наприклад, розширення зв'язків в сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами; захист інтересів підприємств у міжнародній міграції капіталу; захист інтересів працівників у міжнародній міграції робочої сили; в сфері міжнародної передачі технологій; міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносинах; міжнародної економічної інтеграції; міжнародних зусиль у вирішенні глобальних економічних проблем. Тобто, вони здійснюють таку діяльність, яка не здійснюється на комерційній, ринковій основі.

2. В багатьох випадках дії неурядових організацій є успішнішими та економічнішими, ніж дії державних установ. Саме тому державним органам вигідніше фінансувати за державний кошт неурядові організації, отримуючи за це виконання чітких та контрольованих зобов'язань, ніж самим створювати додаткові структури.

3. Очевидна необхідність існування неурядових «мозкових центрів», які паралельно діючим державним аналітичним службам створюють свій продукт, що не просто конкурує на ринку аналітичних розробок, але й істотно впливає на розробку матеріалів, які «виходять» із стін державних інституцій. Відомо, що державні аналітичні служби, репрезентуючи матеріал, сформований за замовленням уряду, виходять з передумов кон'юнктурно-кланової необхідності, а не з аналізу об'єктивної реальності.

Висновки. Отже, неурядові організації стали важливим елементом суспільно-політичного життя України, одним із суб'єктів впливу на міжнародну економічну політику України. Найбільш ефективними (конструктивними) формами участі у формуванні та регулюванні міжнародних економічних відносин є: вплив неурядових аналітичних центрів на розробку та прийняття владних рішень та нормативно-правове забезпечення контролю громадянських інститутів у сфері міжнародних відносин.

1. Міжнародні організації : навч. посібник / за ред. Козака Ю. Г., Ковалевського В. В., Логвінової Н. С. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 223 с. 2. Український національний комітет міжнародної торгової палати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iccsua.org>. 3. Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т. 2. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр "Академія", 2000. – 864 с. 4. Мокій А. І. Міжнародні організації : навчально-методичний посібник для самот. вивч. дисципліни / А. І. Мокій [и др.] ; Укоопспілка, Львівська комерційна академія. – Л. : Видавництво Львівської комерційної академії, 2006. – 208 с. 5. Міжнародна економіка / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча та ін., за ред. А. П. Румянцева. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 479 с., С. 377. 6. Терехов Є. М. Інституціоналізація процесів глобалізації в світоосподарській системі

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_EK/Terekhov_1.pdf. **7.** Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> **8.** Вінніков О. Ю. Показники розвитку громадянського суспільства в Україні / О. Ю. Вінніков, А. О. Красносільська, М. В. Лациба ; Український незалежний центр політичних досліджень. – К. : Агентство «Україна», 2012. – 80 с.

Рецензент: д.е.н., професор Левицька С. О. (НУВГП)

**Sazonets I. L., Doctor of Economics, Professor, Sipailo N. A.,
Post-graduate Student** (National University of Water and Environmental
Engineering, Rivne)

ROLE OF NONGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS REGULATION

The article highlights the importance of the non-governmental organizations activities in the adjustment and regulation of international economic relations. Classification of non-governmental organizations in the system of international economic relations regulation is proposed. The main tasks and tendencies of development of non-governmental organizations in Ukraine are investigated.

Keywords: international organizations, non-governmental organizations, international economic relations.

Сазонец И. Л., д.э.н., профессор, Сипайло Н. А., аспирант
(Национальный университет водного хозяйства и
природопользования, г. Ровно)

РОЛЬ НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В СИСТЕМЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

В статье освещены вопросы важности деятельности неправительственных организаций в наладке и регулировании международных экономических отношений. Предложена классификация неправительственных организаций в системе регулирования международных экономических отношений. Исследованы основные задачи и тенденции развития неправительственных организаций в Украине.
Ключевые слова: международные организации, неправительственные организации, международные экономические отношения.
